

Súkromné dôchodkové systémy

Ich úloha pri zabezpečení
primeraných a udržateľných
dôchodkov

Európska komisia

Táto publikácia je podporovaná v rámci Programu Európskeho spoločenstva pre zamestnanosť a sociálnu solidaritu (2007 – 2013). Tento program je riadený Generálnym riaditeľstvom Európskej komisie pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovnaké príležitosti. Program bol zriadený s cieľom finančne podporovať vykonávanie cieľov Európskej únie v oblasti zamestnanosti a sociálnych záležitostí, ako sa stanovuje v sociálnej agende, a prispievať tak k dosahovaniu cieľov Lisabonskej stratégie v týchto oblastiach.

Sedemročný program sa zameriava na všetky zúčastnené strany, ktoré môžu pomôcť pri formovaní rozvoja primeraných a účinných právnych predpisov a politík v oblasti zamestnanosti a sociálnych záležitostí v celej EÚ-27, v krajinách EZVO-EHP, v kandidátskych krajinách EÚ a krajinách, ktoré sa usilujú stať sa kandidátskymi krajinami EÚ.

Úlohou programu PROGRESS je posilniť prínos EÚ, pokiaľ ide o podporu záväzkov a úsilia členských štátov pri vytváraní väčšieho počtu pracovných miest a zlepšovaní ich kvality a pri budovaní súdržnejšej spoločnosti. V súvislosti s tým bude program PROGRESS prínosom pri:

- poskytovaní analýz a politického poradenstva v oblastiach politik, ktoré pokrýva program PROGRESS;
- monitorovaní a podávaní správ o vykonávaní právnych predpisov a politík EÚ v oblastiach politik, ktoré pokrýva program PROGRESS;
- podporovaní šírenia politík, učenia sa a poskytovania pomoci medzi členskými štátmi, pokiaľ ide o ciele a priority EÚ, a
- ďalšom šírení stanovísk zúčastnených strán a spoločnosti ako celku.

Ďalšie informácie nájdete na:

<http://ec.europa.eu/progress>

Súkromné dôchodkové systémy

**Ich úloha pri zabezpečení primeraných a udržateľných
dôchodkov**

Európska komisia

Generálne riaditeľstvo pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovnaké príležitosti

Oddelenie E.4

Rukopis dokončený v decembri 2009

Európska komisia ani žiadna osoba konajúca v jej mene nenesie zodpovednosť za možné použitie informácií obsiahnutých v tejto publikácii.

© Fotografie 123RF

Pre akékoľvek použitie alebo reprodukciu fotografií, na ktoré sa nevzťahujú autorské práva Európskych spoločností, je potrebné získať povolenie priamo od držiteľa/držiteľov autorských práv.

Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže
nájsť odpovede na vaše otázky o Európskej únii

Bezplatné telefónne číslo *:
00 800 6 7 8 9 10 11

* Niektorí prevádzkovatelia mobilných sietí neumožňujú
prístup k číslam 00800 alebo tieto hovory spoplatňujú.

Viac doplňujúcich informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete.
Sú dostupné cez server Európa (<http://europa.eu>).

Katalogizačné údaje a abstrakt nájdete na konci tejto publikácie.

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2010

ISBN 978-92-79-15198-9
doi:10.2767/1399

© Európska únia, 2010
Rozmnožovanie je povolené len so súhlasom autora.

Printed in Belgium

VYTLAČENÉ NA PAPIERI BIELOM BEZ POUŽITIA ELEMENTÁRNEHO CHLÓRU (ECF)

OBSAH

Úvod	4
Súkromné dôchodkové systémy	6
Význam súkromných dôchodkových systémov rastie... ..	6
... ale rôzne	7
Zabezpečenie primeranosti v kapitálovo krytých, súkromne riadených systémoch	10
Úroveň krytia a príspevkov	10
Úroveň dôchodkov: riskantná záležitosť	11
Riešenie rizika súvisiaceho s prerušením kariéry	12
Riziko súvisiace s dlhovekosťou: výplatná fáza	14
Iba renta chráni pred rizikom dlhovekosti	15
Vyváženosť finančného rizika	16
Vytvorenie rovnováhy medzi rizikom, istotou a dostupnosťou	17
Ochrana výšky dôchodkov	17
Vplyv poplatkov a nákladov	18
Stanovenie maximálnej výšky poplatkov	18
Potreba lepšieho finančného vzdelania	19
Podpora finančného vzdelávania	19
Lepšie informácie	20
Vplyv daňovej politiky	20
Výhody daňových stimulov sú neisté	21
Potreba lepšieho dohľadu	22
Vplyv krízy	24
Závery	26

Úvod

Pri riešení problému starnúceho obyvateľstva spolupracuje Európska komisia a Výbor pre sociálnu ochranu s členskými štátmi, aby podporili, monitorovali a hodnotili vplyv dôchodkových reforiem na dva ciele – dosiahnutie primeraných dôchodkov a zabezpečenie dlhodobej udržateľnosti dôchodkových systémov. Počas svojej práce zameranej na dosiahnutie spoločne dohodnutých cieľov v oblasti dôchodkového zabezpečenia Výbor pre sociálnu ochranu preskúmal väčšinu aspektov politických výziev týkajúcich sa zákonných, verejne spravovaných systémov, ktoré sú financované na základe priebežných platieb. Tento fakt sa tiež zhoduje so skutočnosťou, že prevažnú časť dôchodkov vyplácaných súčasným dôchodcom zabezpečujú systémy tohto typu. Je tomu tak aj v prípade tých niekoľkých krajín (napr. Dánska, Írska, Holandska a Spojeného kráľovstva), kde mal súkromný dôchodok už od začiatku významný a oficiálny podiel na celkovej sume vyplácaného dôchodku.

Za ostatných desať rokov sa však ako súčasť reforiem na posilnenie udržateľnosti dôchodkových systémov viaceré členské štáty snažili priamejšie zapojiť sociálnych partnerov a jednotlivých

občanov do systému dôchodkového zabezpečenia tým, že rozšírili úlohu sporiacich, súkromne spravovaných systémov v budúcnosti.

Svojím rastúcim hospodárskym významom priťahuje sporenie na dôchodok a jeho uplatnenie ako daňového výdavku čoraz väčšiu pozornosť úradov zodpovedných za finančné trhy a služby alebo za verejné rozpočty. Výbor pre sociálnu ochranu naopak považuje za primárne dôležité pozrieť sa zblízka na prínos sporiacich, súkromne spravovaných systémov k primeranosti a udržateľnosti dôchodkov a predovšetkým objasniť niektoré kľúčové otázky, ktoré sa ich týkajú a ktoré musia byť dokonale zvládnuté, ak tieto systémy majú slúžiť ako prostriedok sociálnej ochrany.

V apríli 2008 prijal Výbor pre sociálnu ochranu správu s výsledkami svojej štúdie pod názvom *Dôchodkové zabezpečenie financované zo súkromných zdrojov a jeho prínos k zabezpečeniu primeraných a udržateľných dôchodkov*. Táto správa je adresovaná členským štátom a jej cieľom je zdôrazniť niektoré dôležité fakty o dôchodkovom zabezpečení zo súkromných zdrojov.

Kým správa sa zameriava najmä na potenciálne riziká plnej platobnej schopnosti súvisiacej so sporením na dôchodok, znepokojenie nad súkromným dôchodkovým zabezpečením je v súčasnosti oveľa väčšie a má tendenciu sústrediť sa na základnú udržateľnosť. Náhly pokles účtovnej hodnoty aktív dôchodkových fondov o 15 – 35 %, ktorý vyvolala finančná kríza v poslednom štvrtroku 2008, zdôraznil niektoré zo základných nedostatkov dôchodkového sporenia ako prostriedku financovania, a vážne oslabil dôveru verejnosti voči súkromne spravovaným systémom.

Obnovenie platobnej schopnosti systémov a zabránenie tomu, aby prispievajúce subjekty (zamestnávateľia, odborové zväzy, členovia) neprestali platiť príspevky alebo tieto príspevky neznížili (daňový výdavok), sa stali hlavnými prioritami, keďže niekedy môže byť ohro-

zené samotné prežitie systémov. Oživenie hospodárstva vrátane finančných trhov bude zrejme do značnej miery určovať schopnosť obnovenia platobnej schopnosti. Bude potrebné posilniť mechanizmus, ktorý systémom umožní lepšie vstrebávanie ekonomických šokov tým, že sa náklady rozdelia medzi všetkých akcionárov. Podobne budú často potrebné zmeny v koncepcii systému a investičných stratégií, aby sa oslabilo riziká, ktorým sú vystavení dôchodkoví sporitelia.

Snahou tejto brožúrky je zdôrazniť niektoré hlavné otázky, ktoré je potrebné zvládnuť, ak majú súkromne spravované sporiace systémy úspešne plniť úlohu významných prispievateľov k primeranému a udržateľnému dôchodkovému zabezpečeniu, čo sa od nich v mnohých členských štátoch očakáva.

Primerané a udržateľné dôchodky

Primeranosť dôchodkového zabezpečenia súvisí s jeho schopnosťou predchádzať chudobe a sociálnemu vylúčeniu v starobe a so zabezpečením dôstojnej životnej úrovne pre dôchodcov, ktorá im umožní podieľať sa na hospodárskom blahobyte ich krajiny a zúčastňovať sa verejného, spoločenského a kultúrneho života. Aby bolo dôchodkové zabezpečenie sociálne a politicky udržateľné, musí byť primerané, a aby zostalo primerané, musí byť finančne udržateľné, t. j. musí byť možné jeho financovanie bez narušenia financovania ostatných hlavných zložiek trvalo udržateľných spoločností. Primerané dôchodky v budúcnosti však vyžadujú, aby dôchodkové systémy boli udržateľne financované vzhľadom na rýchlo starajúce spoločnosti. Primeranosť a udržateľnosť dôchodkového zabezpečenia preto navzájom úzko súvisia.

Súkromné dôchodkové systémy

Dôchodkové systémy členských štátov sa značne líšia a existujú významné rozdiely nielen v ich štruktúre, ale aj v zaužíva-nej terminológii. V širokom zmysle môžu jednotlivci poberať starobný dôchodok z týchto zdrojov:

1. zo zákonom stanoveného systému sociálneho zabezpečenia;
2. zo systémov zamestnaneckého dôchodkového zabezpečenia, ktoré sa viažu na pracovnú zmluvu a sú poväčšine založené na kolektívnej zmluve;
3. z osobných účtov dôchodkového sporenia na základe zmlúv s poskytovateľmi finančných služieb, ktoré sa viažu na dobrovoľné, individuálne rozhodnutia.

V tejto brožúre pojem *súkromné dôchodkové systémy* zahŕňa všetky sporiace systémy, ktoré sú spravované súkromnými subjektmi. Zahŕňa:

- > všetky zákonom stanovené (povinné) systémy, ktoré sú plne kapitálovo kryté, napr. druhý pilier zákonných dôchodkových systémov, kde príspevky na sociálne zabezpečenie putujú na osobné účty, ktoré spravujú súkromné subjekty,
- > doplnkové (dobrovoľné) dôchodkové systémy – všetky zamestnanecké dôchodkové programy, ktoré zahŕňajú podnikové dôchodkové programy, ako aj osobné úspory určené na dôchodkové zabezpečenie, najmä dôchodkové sporenie,

na ktoré sa viaže tzv. renta, ale ktoré vylučujú iné produkty dlhodobého sporenia. Inými slovami, nezahŕňajú úspory nahromadené v rámci verejného systému priebežných platieb ani dlhodobé sporenie, ktoré nie je osobitne určené na dôchodkové zabezpečenie.

Význam súkromných dôchodkových systémov rastie...

Vo väčšine členských štátov je prevažná časť celkového dôchodku zabezpečovaná v rámci všeobecného štátneho sektora so značným vplyvom na verejné financie. Až do začiatku deväťdesiatych rokov súkromné dôchodkové systémy zohrávali dôležitú úlohu len v dôchodkových systémoch Dánska, Írska, Holandska, Švédska a Spojeného kráľovstva, kde počiatočné obmedzenie priebežného dôchodkového systému na základné, paušálne dôchodky pre každého podnietili rast súkromného systému dôchodkového zabezpečenia, či už formou kolektívnych zamestnaneckých dôchodkov alebo osobných účtov dôchodkového pripoistenia. Okrem toho v reakcii na starnutie obyvateľstva mnohé krajiny v poslednom desaťročí rozšírili úlohu existujúcich súkromných systémov, alebo do svojich dôchodkových systémov zaviedli nové prvky sporiaceho, súkromne spravovaného dôchodkového systému. Dialo sa tak zvyčajne buď s cieľom zlepšiť celkovú primeranosť dôchodkového zabezpečenia pridaním súkromných prvkov do systému verejného dôchodkového zabezpečenia, alebo s cieľom kompenzovať znížené dávky z verejného sys-

tému v budúcnosti vyplývajúcich z reforiem. Ďalšie dôvody, ktoré uviedli členské štáty majúce významný podiel (alebo smerujú k väčšiemu podielu) na financovaní svojich systémov zo súkromných zdrojov, zahŕňajú želania, aby sa diverzifikovali zdroje dôchodkového zabezpečenia, zväčšila možnosť výberu, zlepšila transparentnosť a vypestovala väčšia osobná zodpovednosť. Súkromné dôchodkové zabezpečenie je tradične ponechané voľnému uváženiu a je dobrovoľné alebo voliteľné v súlade s jeho povahou odmeny (zamestnanecké dôchodkové systémy) alebo individuálneho nákupu a sporenia. Okrem toho, keďže systém súkromného dôchodkového zabezpečenia získal v dôchodkovom zabezpečení dôležitejšie postavenie, zvýšila sa jeho verejná regulácia a postupne sa zredukovali charakteristiky, ktoré ho robili zvlášť otáznym ako prostriedok sociálnej ochrany, pretože často končil rozdelením dôchodkov na menšie časti a nerovnými a neistými dávkami.

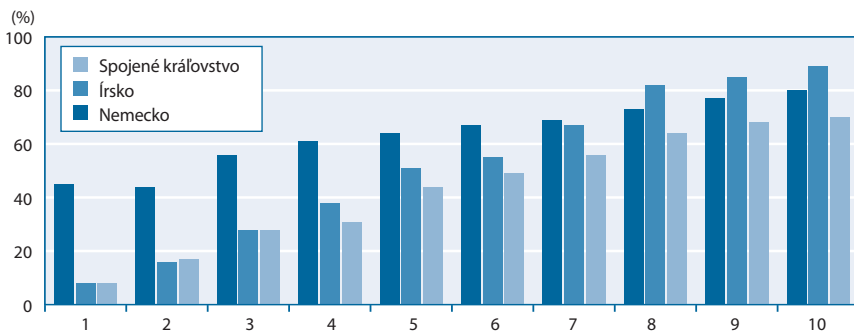
Avšak keď viaceré členské štáty (Estónsko, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Poľ-

sko, Rumunsko, Slovensko a Švédsko) nedávno pretvorili svoje zákonné systémy zavedením povinnej zložky dôchodkového pripoistenia financovaného zo súkromných zdrojov, aby tým doplnili tradičný zákonný kapitálový nekrytý pilier, vytvorili úplne novú zmes verejnej regulácie a súkromného riadenia európskych dôchodkov, hoci vo väčšine týchto prípadov prechod ešte nie je ukončený a je potrebné urobiť niektoré dôležité politické rozhodnutia.

... ale rôzne

Postavenie súkromných dôchodkových systémov sa v súčasnosti v členských štátoch značne líši, nielen v oblasti prínosu k celkovému príjmu dôchodcov, ale aj v zmysle úrovne zabezpečenia aktívnych prispievateľov, vyspelosti systému a veľkosti nahromadených zdrojov. Ako znázorňuje tabuľka nižšie, členské štáty možno rozdeliť zhruba do štyroch skupín podľa toho, ako a do akej miery využívajú súkromné dôchodkové systémy.

Dobrovoľné dávky dôchodkového zabezpečenia podľa zlomku z príjmu

Zdroj: OECD; Krytie dôchodkových systémov [DAF/AS/WD/PEN(2007)]

Využitie súkromných dôchodkových systémov v EÚ

Členské štáty sa delia na štyri skupiny, a to tie, ktoré	Napríklad
financovanie zo súkromných zdrojov využívajú málo a nemajú v úmysle to zmeniť, hoci došlo k minimálnemu nárastu dôchodkového zabezpečenia zo súkromných zdrojov;	Španielsko, Francúzsko, Luxembursko, Malta
časť svojich dôchodkových sľubov vždy zakladali na súkromných dôchodkových programoch, ale kde postavenie týchto programov vzrástlo a ešte stále sa vyvíja. Kým priebežné dôchodkové systémy poskytujú účinnú ochranu proti chudobe dôchodcov, nemusia nevyhnutne zabezpečiť úplne primeranú výšku dôchodku v zmysle náhradného príjmu, preto sú kombinované so súkromnými, kapitálovo krytými systémami;	Dánsko, Írsko, Holandsko, Švédsko (*), Spojené kráľovstvo
nedávno pretvorili svoje zákonné dôchodkové systémy, aby do nich zahrnuli pilier povinných kapitálovo krytých súkromných dôchodkových systémov a financovali ich presunutím častí celkového príspevku na dôchodok z priebežného dôchodkového systému. Vo väčšine týchto krajín sa rozhodlo, aby významné časti primeranej výšky dôchodkov v budúcnosti boli založené na týchto systémoch, ktoré, ako sa očakáva, prispievajú k zabráneniu chudoby, ako aj k primeranej náhrade príjmu;	Bulharsko, Estónsko, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko, Švédsko (*)
majú priebežné systémy sociálneho zabezpečenia, ktoré súvisia s výškou zárobkov, ale prechádzajú s časťou svojich sľubov o primeranosti k rozšíreniu už existujúcich alebo novo vytvorených sporiacich súkromných dôchodkových systémov.	Belgicko, Nemecko, Taliansko, Rakúsko

(*) Švédsko patrí do dvoch skupín.

Celkový podiel súkromných dôchodkových systémov na príjmoch dôchodcov sa v súčasnosti v EÚ značne líši. Nedostatok spoločných postupov v kombinácii s rozdielnymi systémami a možnosťou dvojitého výpočtu (keď sa pripočítava krytie z rôznych zdrojov) znamená, že v súčasnosti v tejto oblasti neexistujú medzinárodné dátové súbory na ľahké porovnanie. Preto je ťažké presne určiť úroveň krytia a príspevkov.

V drvivej väčšine členských štátov je prevažná časť príjmov dôchodcov zabezpečovaná zo zákonných priebežných, verejne spravovaných dôchodkových systémov. Keďže súkromné systémy poskytujú dôchodcom doplnkové príjmy, ich význam do istej miery odráža

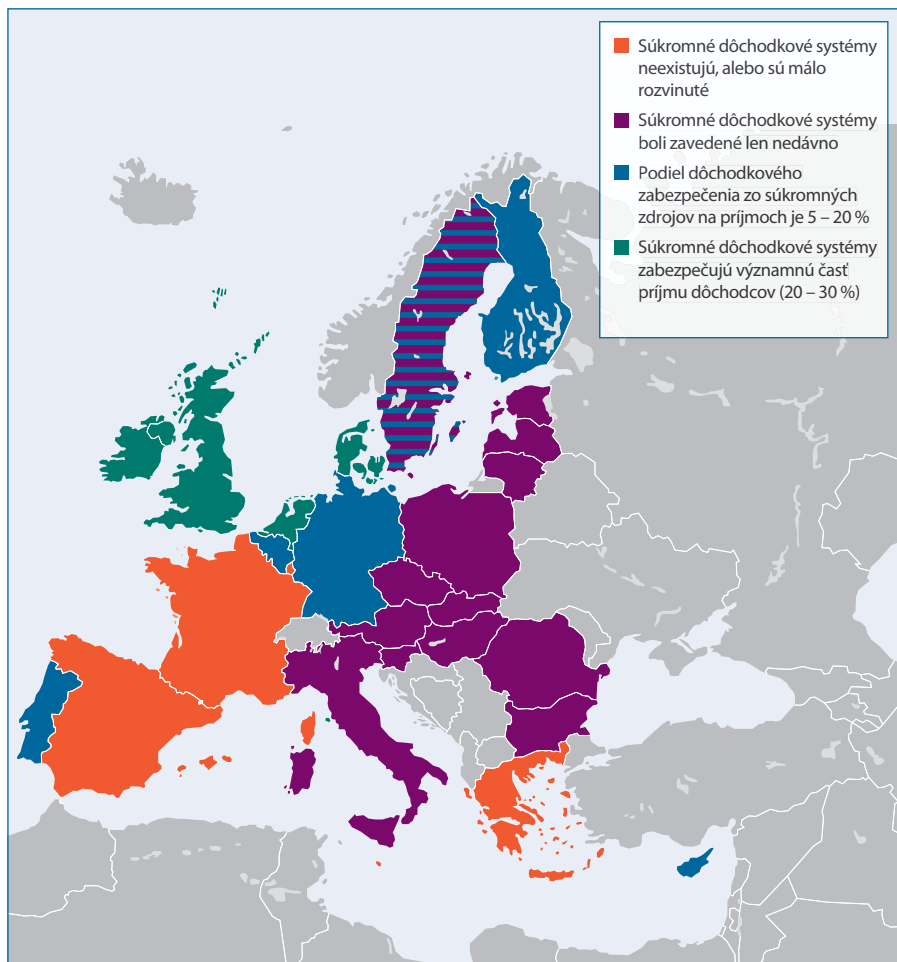
rozsah verejného, priebežne financovaného dôchodkového zabezpečenia. Avšak nie sú len jednoducho nariadenými činiteľmi, ako napr. miera daňových výdavkov a iných podpôr, a charakter systému pracovnoprávných vzťahov (podstatný pre rozšírenie zamestnaneckých dôchodkových programov) tiež značne ovplyvňuje ich prevahu.

Keďže mnohé sporiace programy boli zavedené len v posledných desaťročiach a potrvá 30 až 40 rokov (t. j. dĺžka pracovnej kariéry), kým budú splatné, len sotva niekoho prekvapí, že vo väčšine členských štátov zostáva podiel súkromných dôchodkových systémov na príjmoch súčasných dôchodcov pomerne malý. Dokonca i v krajinách, kde sú tieto

systémy najrozvinutejšie, sa na príjmach dôchodcov v súčasnosti podieľajú maximálne jednou tretinou. Je tomu tak preto, lebo sa vzťahujú len na veľmi malú časť súčasných dôchodcov a väčšina progra-

mov ešte stále dozrieva. Graf nižšie znázorňuje ich nevýznamné až takmer zanedbateľné postavenie, ktoré však bude v mnohých krajinách rásť ako dôsledok nedávnych reforiem.

Podiel súkromných dôchodkových systémov je v štátoch EÚ rôzny

Zabezpečenie primeranosti v kapitálovo krytých, súkromne riadených systémoch

Ak sa vlády rozhodnú prenechať sporiacim, súkromne spravovaným systémom dôležité postavenie v dôchodkovom zabezpečení, musia pri koncipovaní takého systému počítať s hlavnými nedostatkami v zmysle sociálnej ochrany. Ide hlavne o aspekty ako úroveň krytia a príspevkov, riadenie viacnásobných rizík

súvisiacich s akumuláciou a fázami vyplácania, vplyv zmien a potreba informácií, finančné vzdelávanie a monitorovanie výkonnosti systému. Všetky tieto otázky sa musia vyriešiť, aby sa zo súkromných systémov stali plne spoľahliví prispievatelia k primeranosti celkového dôchodkového balíka.

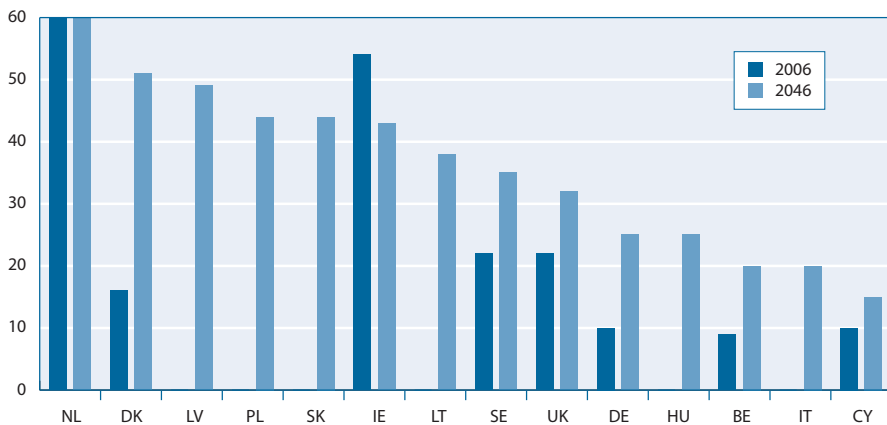
Úroveň krytia a príspevkov

Celkový podiel súkromných dôchodkových systémov na príjmoch dôchodcov odráža úroveň príspevkov, krytie takých systémov, ich vyzretosť (t. j. podiel dôchodcov po celoživotnej práci, ktorý je krytý takýmto systémom) a ich váhu v dôchodkovom systéme.

Úrovně krytia a príspevkov v súkromných systémoch by mali odrážať postavenie, ktoré majú v celkovom systéme dôchodkového zabezpečenia. Ak sú určené na to, aby boli alebo sa stali hlavnou zložkou dôchodkového príjmu pre celé obyvatel-

stvo, úrovně krytia a príspevkov musia byť vysoké. Ak sú navýšením iného všeobecného dôchodkového zabezpečenia, ktorého úlohou je zabezpečiť porovnateľné miery nahradenia príjmu pre všetkých, potom môže byť krytie zacielené len na určité segmenty obyvateľstva. Ak je dôchodkové zabezpečenie voľiteľné pre prispievajúce subjekty a dobrovoľné pre prijímateľov, existuje veľmi nízka pravdepodobnosť, že mladí a slaboplatení pracovníci budú krytí, a vysoká pravdepodobnosť toho, že budú prispievať nepravidelne.

Odhadované podiely zákonných, zamestnaneckých a dobrovoľných dôchodkových systémov na príjmoch dôchodcov v rokoch 2006 a 2046 (% z teoretických mier nahradenia príjmu)

Zdroj: Štúdia Výboru pre sociálnu ochranu: *Dôchodkové zabezpečenie financované zo súkromných zdrojov a jeho prínos k zabezpečeniu primeraných a udržateľných dôchodkov*, rok 2008, tabuľka č. 7

Úroveň dôchodkov: riskantná záležitosť

Primeranosť dôchodkov v príspevkových sporiacich systémoch podlieha početným neistotám a rizikám. Kryté systémy môžu vo svojich záznamoch o platení dôchodkového poistenia zaznamenať výpadky v dôsledku prerušenia pracovnej kariéry v prípade nezamestnanosti, choroby, materských alebo opat-

rovateľských povinností (sociálne riziko). Môžu „prežiť“ svoj kapitál (riziko dlhovekosti), inflácia môže narušiť výšku budúcich dôchodkov (riziko inflácie) a výnosy môžu byť neočakávane nízke alebo negatívne (finančné riziko). Okrem toho je kombinovaný účinok týchto rizík väčší, než by sa očakávalo.

Riešenie rizika súvisiaceho s prerušením kariéry

Väčšina dôchodkových systémov bola tradične koncipovaná pre mužov, ktorí ako živitelia rodín dlhodobo pracujú na plný pracovný úväzok. Dôchodkové potreby žien sa uspokojovali prostredníctvom poistných príspevkov ich manžela alebo po jeho smrti prostredníctvom vdovských dôchodkov doplnených o prídavky na deti. Tento prístup sa stále odráža v základných zásadách viacerých dôchodkových systémov, hoci členské štáty robia pokroky v úpravách svojich systémov podľa existujúcich právnych noriem Spoločenstva a v zmysle vyššej

účasti žien na pracovnom trhu a snáh o väčšiu rodovú rovnosť.

V programoch, kde dávky úzko súvisia so zaplateným poistením, môžu prerušenie kariéry a výpadky platieb dôchodkového poistenia alebo ich značné zníženie vyvolať obavy o primeranosť dôchodkového zabezpečenia v budúcnosti. Týka sa to najmä skupín, ktoré majú tendenciu viackrát prerušiť kariéru v dôsledku rodinných povinností, nezamestnanosti alebo choroby. Ženy, ľudia s nízkou kvalifikáciou a ľudia s nízkou mzdou môžu byť mimoriadne ohrození.

Dávково definovaný verzus príspevkovo definovaný dôchodkový systém

Riziká prijímateľov v kapitálovo krytom, súkromne spravovanom dôchodkovom systéme sa výrazne líšia v závislosti od toho, či ide o systém „definovaných dávok“ alebo systém „definovaných príspevkov“. V dávково definovanom systéme nesie finančné riziká a riziko spojené s dlhovekosťou subjekt prispievajúci do systému. Dávky účastníkov sa zvyčajne zakladajú na vzorci, ktorý je prepojený na ich mzdy a dĺžku ich pracovnej kariéry. Dávky účastníkom príspevkovo definovaných systémov sú naopak funkciou sumy, ktorú do systému odvedli účastník a prispievajúci subjekt, a výnosov z investícií. A preto v príspevkovo definovanom systéme musia niesť finančné riziká a riziká spojené s dlhovekosťou účastníci systému.

Koncepcie dávково definovaného systému boli používané najmä v starších zamestnaneckých programoch na to, aby napodobnili vzorec na výpočet dávok v systéme dôchodkového zabezpečenia štátnych zamestnancov. Počet takých programov však už roky klesá. Takmer všetky programy, ktoré boli zavedené za posledných 20 rokov, majú formu príspevkovo definovaného systému. Platí to pre zamestnanecké, ako aj zákonné dôchodkové systémy. Tam, kde členské štáty preniesli časť dôchodkového zabezpečenia zo systému sociálneho zabezpečenia do súkromne spravovaných fondov s povinnou účasťou, všetci použili koncepciu príspevkovo definovaného systému.

Prerušenia kariéry majú vo všeobecnosti v príspevkovo definovaných systémoch väčší vplyv na dôchodkové dávky než v dávkovo definovaných systémoch. Je to preto, lebo výpočet dávok v dávkovo definovanom systéme nemusí byť úzko spojený so záznamom o príspevkoch prijímateľa dôchodku, ako je tomu v príspevkovo definovanom systéme.

Preto príspevkovo definované systémy poskytujú vyššie dávky tým, ktorí pracovali dlhšie a počas svojho pracovného života mali pravidelnejšie mzdy. Tí, ktorí sa stanú nezamestnanými na dlhé obdobia svojho pracovného života, alebo majú prerušené pracovné záznamy z iných dôvodov, sa v starobe nebudú mať tak dobre. V členských štátoch, kde by kapitálovo kryté dôchodkové zabezpečenie malo v budúcnosti zohrávať podstatne väčšiu úlohu, by táto skutočnosť mohla viesť k častejšiemu výskytu chudoby u dôchodcov patriacich do skupín s kratšou pracovnou kariérou a s nižšími príjmami.

V závislosti od presnej úlohy, ktorú hrá doplnkové dôchodkové zabezpečenie v dôchodkových systémoch jednotlivých členských štátov, môže byť dôležité platiť odvody v istej výške alebo k nim pripočítať prerušenia kariéry (predovšetkým nezamestnanosť, chorobu či práceneschopnosť, materskú a rodičovskú dovolenku) na zabezpečenie primerar-

nosti konečného dôchodkového príjmu. Niektoré krajiny do svojich zákonných dôchodkových systémov zaviedli tzv. prvky solidarity. Iní tak urobili v zamestnaneckých programoch, napríklad kompenzáciou za určité obdobia mimo aktívneho zamestnania (napríklad platby dôchodkového poistenia štátom počas obdobia starostlivosti o deti alebo nezamestnanosti). Náklady na takéto pravidlá však môžu byť dosť vysoké a môžu mať vplyv na pracovnú motiváciu.

V tých členských štátoch, ktoré sa viac spoliehajú na dôchodkové zabezpečenie zo súkromných zdrojov, je potrebné starostlivo skoncipovať prepojenie s minimálnym alebo nevyhnutným dôchodkovým príjmom. Poskytovanie potrebného dôchodkového príjmu môže odradiť od sporenia na dôchodok, keďže doplnkový príjem z úspor by mohol viesť k zníženiu ich nároku na nevyhnutné dávky. Spojené kráľovstvo sa napríklad usilovalo riešiť tento problém použitím tzv. kreditu za úspory, degresívnej doplnkovej dávky ako odmeny za úspory tých, ktorí majú nárok na nevyhnutné dávky. Okrem toho zúženie pomoci týmto spôsobom je drahšie v dôsledku zvýšeného krytia. Keďže Spojené kráľovstvo podporuje zavedenie tohto systému, reformuje preto systém dôchodkových príplatkov ako súčasť balíka širšej dôchodkovej reformy na zabezpečenie toho, aby zostal primerane cieleň a efektívny.

Riziko súvisiace s dlhovekosťou: výplatná fáza

Organizácia výplatnej fázy v súkromných systémoch má vplyv na primeranosť dávok. Koncepcia systému by mala ponúknuť dostatočnú ochranu proti inflácii a rizikám pre pozostalých a proti dlhovekosti.

Existujú tri základné skupiny výplatných produktov.

- > **Renta** ako výplatný produkt sa najčastejšie používa v povinných alebo polopovinných príspevkovo definovaných dôchodkových systémoch, ktoré zabezpečujú pravidelné platby prijímateľom s poistením proti biometrickým rizikám ako dlhovekosť, a existuje u nich možnosť ochrany pozostalých v prípade smrti, ktorá je založená na použití tabuliek priemernej dĺžky života.
- > **Paušálne sumy** poskytujú príjmom jednorazovú platbu a je na nich, aby si zabezpečili, že z nej budú mať v dôchodku dostatočný príjem.

V drivej väčšine krajín si občania môžu vybrať, či vyberú celú alebo podstatnú časť svojich úspor na dôchodok ako paušálnu sumu.

- > **Postupný výber peňazí** zabezpečuje opakované platby, no bez akéhokoľvek poistenia proti riziku dlhovekosti, čím sa dostupný kapitál postupne znižuje.

Medzi členskými štátmi existujú veľké rozdiely, pokiaľ ide o to, či si účastníci systému môžu vybrať medzi rentou, postupným výberom peňazí a platbou paušálnej sumy. Vo väčšine krajín, kde je dôchodkové zabezpečenie financované zo súkromných zdrojov povinné, sú povinné aj renty (napr. Estónsko a Rumunsko).

Existujú tiež požiadavky na čerpanie ročnej renty pri niektorých zamestnanec-kých dôchodkoch (napr. Holandsko), ale inde možno za istých podmienok čerpať úspory na dôchodok ako paušálne sumy (napr. Spojené kráľovstvo).

Iba renta chráni pred rizikom dlhovekosti

Renty zaručujú príjem počas života bez ohľadu na jeho dĺžku, a predstavujú tak najbezpečnejší prostriedok poskytovania príjmu počas dôchodku. Sú bežné v mnohých krajinách (a v niektorých predstavujú iba jedinú možnosť), ale tam, kde sú dobrovoľné, nedosahujú takú prevahu, ako by sa mohlo dúfať. Je to preto, lebo ľudia môžu byť trochu krátkozrakí, pokiaľ ide o ich finančnú budúcnosť; predovšetkým majú tendenciu podhodnotiť dĺžku svojho života a často sa rozhodujú pre postupné výbery, keďže tie im umožňujú previesť zvyšné peniaze na dedičov. Pri rentách možno zvyšný prúd platieb dediť iba počas garantovaného obdobia

(ak je zvolená táto možnosť), a preto sa zdajú byť menej atraktívne. Keďže dávky zo súkromných systémov často dopĺňajú celoživotné dávky z verejných systémov, ľudia môžu lákať čerpať svoje súkromné dôchodky ako paušálnu sumu, aby si zvýšili svoju krátkodobú spotrebu. Kým takéto správanie môže občas dávať zmysel, predpokladaný podiel na primeranosti dôchodku zo súkromných systémov bude potom v ich dôchodkovom balíku chýbať. Hoci postupné výbery alebo paušálne sumy niekedy môžu byť zmenené na renty, zriedkakedy sa tak robí bez nátlaku. Keďže riziko, že prijímateľ prežije dostupné peniaze, rastie popri zvyšujúcem sa počtu dožitých rokov, na zabezpečenie primeranosti sú úplne vhodné iba renty.

Vyváženosť finančného rizika

Miery výnosnosti – t. j. pomer finančných prostriedkov získaných alebo stratejných na investíciu k objemu investovaných finančných prostriedkov – v priebehu času zvyknú výrazne kolísat, čo predstavuje významné riziko pre primeranosť dôchodkov. Ak sú miery výnosnosti nižšie, musia dôchodkoví sporitelia zostať na trhu práce dlhšie, aby mohli dlhšie prispievať a zabezpečiť tak rovnakú úroveň dôchodkov. Preto aby mali ľudia pri odchode do dôchodku postačujúce informácie o očakávanej úrovni ich dôchodkového príjmu a mohli robiť rozhodnutia týkajúce sa ďalšieho pôsobenia na trhu práce, musia sa s prijateľnou presnosťou odhadnúť dlhodobé miery výnosnosti. V tejto súvislosti sú nevyhnutne potrebné dobre fungujúce dozorné orgány a účinné finančné

regulačné rámce. Budúci dôchodkový príjem závisí na čistých výnosoch počas „fázy zhromažďovania“ a na poistno-matematických výpočtoch, ktoré určujú výšku dôchodkového príjmu vo „fáze vyplácania“. Obidve tieto fázy sú rovnako dôležité a preto si vyžadujú dôkladný plán a dohľad.

Hoci zákonodarcovia vo väčšine členských štátov prijali opatrenia na zmiernenie investičného rizika, málokteré štáty zaviedli priame mechanizmy záruk proti investičnému riziku vo fáze zhromažďovania. Pokiaľ ide o záruky vo fáze vyplácania, pribúdajú požiadavky na poskytovateľov finančných služieb, aby mali zaisťovanie na pokrytie svojich záväzkov v prípade krachu.

Vytvorenie rovnováhy medzi rizikom, istotou a dostupnosťou

Opatrenia na ochranu finančného rizika so sebou prinášajú náklady. Prísne predpisy zamerané na krátkodobú finančnú stabilitu sa môžu stať kontraproduktívne, ak je na obnovu finančných rezerv po hospodárskom poklese potrebný veľký a rýchly nárast výšky príspevkov. Predovšetkým preto, že sa tak počas finančnej krízy môže zvýšiť cena práce a znížiť spotreba, ako sa stalo na začiatku minulého desaťročia v Holandsku.

Dosiahnutie vhodnej rovnováhy medzi krátkodobou istotou dôchodkových systémov a ich celkovou dlhodobou odolnosťou zostáva náročnou úlohou pre tvorcov politiky a regulačné orgány. V minulých desaťročiach sa v mnohých členských štátoch uvoľnili predpisy, ktoré dôchodkovým fondom dovolili usilovať sa o vyššie výnosy prostredníctvom investovania väčšieho podielu prostriedkov do rizikovejších aktív. Straty počas súčasnej krízy znásobili výzvy o prísnejšiu reguláciu investícií dôchodkových fondov.

Na ochranu úspor proti investičnému riziku postačujú minimálne výnosy, ale takéto záruky spôsobujú náklady. Tie môžu byť priame – platba poistného

v prípade kapitálovej záruky – a nepriame – pre nižšie celkové výnosy, pretože poskytovateľ sa rozhodne pre konzervatívnu investičnú stratégiu zameranú len na dosiahnutie cieľovej hodnoty minimálneho výnosu.

Ochrana výšky dôchodkov

Výška dôchodkov sa môže voči investičnému riziku ochrániť tiež zmenou individuálnej štruktúry portfólia, keď sa ľudia blížia k dosiahnutiu dôchodkového veku. Preto sa odporúča v súvislosti s investovaním používať prístup životného cyklu: pri tejto stratégii si môžu mladší občania vybrať rizikovejšie produkty s vyššou pravdepodobnosťou väčšieho zisku počas života. Ľudia blížiaci sa k dosiahnutiu dôchodkového veku si na druhej strane môžu pred tým, ako sa úspory na dôchodok zmenia na rentu, vybrať produkty s pevnými úrokmi, aby sa vyhli riziku veľkého poklesu hodnoty aktív.

Kedže ceny renty budú kolísať, presný mesiac, kedy sa aktíva zmenia na rentu, môže výrazne ovplyvniť výšku prijímaného dôchodku. Je preto dôležité, aby regulačné orgány umožnili určitú mieru pružnosti, pokiaľ ide o časový rozvrh, v rámci ktorého sa aktíva musia zmeniť na rentu.

Vplyv poplatkov a nákladov

Administratívne poplatky, ktoré dôchodkové fondy vyberajú, môžu predstavovať významné náklady a tak výrazne znížiť výšku dôchodkov. Osobitne závažné to môže byť pre osoby s nízkym príjmom, ktoré môžu mať problémy dosiahnuť postačujúcu výšku dôchodkov. Pri súkromných, kapitálovo krytých dôchodkových systémoch sa administratívne náklady musia považovať za kľúčový faktor. V dlhodobom časovom meradle môžu rozdiely v nákladoch znamenať obrovské rozdiely vo výške dôchodkov: napríklad ročná sadzba vo výške 1 % aktív pohltí za 40 rokov až 20 % celkových príspevkov⁽¹⁾. Preto majú vlády jasnú úlohu udržať nízku úroveň nákladov a uľahčiť akumuláciu dostatočnej výšky budúcich dôchodkov. Problém je, ako štruktúru poplatkov regulovať tak, aby sa udržal náležitý motivačný plán pre účastníkov vo fonde a aj pre manažerov fondu. Politiky členských štátov kolíšu od miernych regulácií poplatkov až po prísne.

Stanovenie maximálnej výšky poplatkov

V kontexte malej transparentnosti pravdepodobne nepovedie výber zákazníka a poskytovanie informácií k nižším poplatkom. Potrebná je asi špeciálna regulácia najmä stanovením maximálnej výšky poplatkov. Preto niektoré členské štáty stanovili maximálnu výšku správnych poplatkov, alebo sa riadia ukazovateľmi umelých nákladov (napríklad v Spojenom kráľovstve). V ostatných krajinách určili hranice pre nákladovú štruktúru. V Taliansku napríklad zakázali duplicitu správnych poplatkov, čo manažerov dôchodkových fondov odrádza od investovania do spoločných fondov spravovaných inými spoločnosťami zaoberajúcimi sa riadením fondov.

Obmedzenie hornej výšky poplatkov má však aj nevýhody. Môžu napríklad vysieľať nejasné informácie: zabraňujú síce, aby sa na trhu ponúkali produkty s nepriemeranými nákladmi, môžu však tiež obmedzovať súťaž tým, že za akceptovateľnú označujú určitú výšku nákladov, ktorá nemusí byť optimálna.

¹ Ak si niekto nasporí ročne 100 peňažných jednotiek počas obdobia 40 rokov, na konci pracovného života to bude 4 000 peňažných jednotiek (pre zjednodušenie sú inflácia a skutočná miera výnosnosti nulové). Ak je výška administratívnych poplatkov 1 % aktív za rok, celkové poplatky za 40 rokov sa budú rovnať približne 720 peňažným jednotkám. To znamená, že výška poplatkov vyjadrená v percentách celkových príspevkov by bola približne 18 %.

Potreba lepšieho finančného vzdelania

Zavedením kapitálovo krytých súkromne spravovaných systémov sa dôchodkové systémy stali omnoho zložitejšie. Ľudia si môžu vybrať medzi rôznymi poskytovateľmi dôchodkových systémov a majú viaceré možnosti výberu týkajúce sa investovania ich príspevkov. Pre stimuly dôchodkových systémov na prácu a pre stimuly na fungovanie dôchodkových trhov musia ľudia robiť čoraz viac informovaných rozhodnutí o dôchodkových produktoch, svojich úsporách, dĺžke svojho pracovného života a časovom pláne svojho odchodu do dôchodku. Pretože sa od členov systému žiada, aby prevzali viac zodpovednosti za svoj dôchodok, musia lepšie rozumieť finančným záležitostiam, aby mohli robiť informované rozhodnutia. U finančne menej gramotných ľudí je v skutočnosti nižšia pravdepodobnosť, že im zložité finančné dohody prinesú úžitok, a preto aj nižšia pravdepodobnosť, že si tak nasporia na dôchodok. Bez finančného vzdelania budú mať ľudia s možnosťou širokého alebo komplexného výberu sklon k nečinnosti. Táto skutočnosť zdôrazňuje potrebu používať automatickú registráciu do systému a vopred nastavené možnosti pre pracujúcich, ktorí možno nie sú motivovaní robiť informované rozhodnutia.

Podpora finančného vzdelávania

Vzdelanie sa od informácií líši v tom, že kombinuje informácie s tvorbou schopností a motiváciou zmeniť správanie. Zistilo sa, že úspešné sú obidve: napríklad v Írsku bežala kampaň na zvyšovanie povedomia, aby ľudia pochopili, ako

funguje dôchodkový systém. Tento krok mal za súdebný následok zvýšenie počtu otvorených osobných dôchodkových účtov najmä u cieľovej vekovej skupiny 25 – 35 ročných. Preto povedomie v kombinácii s finančnou gramotnosťou môže nielen zlepšiť situáciu konkrétneho zákazníka, ale aj oživiť trh finančných služieb tým, že sa stane konkurencieschopnejší.

Dve štúdie o iniciatívach členských štátov poskytovať finančné vzdelávanie zistili, že informácie poskytuje rad zdrojov: orgány finančného dohľadu, agentúry zaoberajúce sa vzdelávaním dospelých, poradne pre dlhové poradenstvo, sociálni pracovníci, združenia finančného odvetvia, organizácie pre poskytovanie mikroúverov, zástupcovia spotrebiteľov, vzdelávacie inštitúcie, jednotlivé finančné spoločnosti a bytové úrady ⁽²⁾. Avšak ako hlavná hnacia sila týchto iniciatív boli určené predovšetkým vnútroštátne orgány.

Nedávne oznámenie Európskej komisie, ktoré popisuje základné zásady poskytovania systémov kvalitného finančného vzdelávania, ukazuje jej podporu pre takéto kroky ⁽³⁾. Zriadila aj stránku *Dolceta*, ktorá spotrebiteľom poskytuje vzdelávanie o všetkých vnútroštátnych trhoch v jazykoch Spoločenstva.

² Observatoire du Crédit et de l'Endettement et al., FES (2007): *Better access to financial services and financial education* (Lepší prístup k finančným službám a finančnému vzdelaniu), správa o prieskume finančného vzdelávania, apríl 2007 a Evers & Jung (2007): *Survey on financial literacy schemes in the EU-27*, november 2007.

³ http://ec.europa.eu/internal_market/finservices-retail/docs/capability/communication_sk.pdf

Lepšie informácie

Hoci sa poradenstvo a regulácia medzi krajinami značne líšia, možno rozpoznať určité trendy – v neposlednom rade – smerom k väčšej jednoduchosti. Vyzdvihnutá bola najmä potreba jednoduchšieho jazyka, aby sa vyhlo zmäteniu občanov (napríklad v Írsku a Španielsku).

Informácie by sa mali prispôbovať potrebám a pomerom ľudí. Všeobecné poradenstvo nie je vhodné pre všetkých a snaha poskytovať jasné a jednoduché informácie prináša so sebou riziko, že informácie by mohli byť natoľko všeobecné, že by stratili význam. Táto sku-

točnosť viedla k požiadavkám poradenstva prispôbeného konkrétnej osobe, hoci to môže byť drahé a zložité na realizáciu.

Akýkoľvek druh informácií najmä prispôbených konkrétnej osobe prináša so sebou otázku zodpovednosti. Každý, kto poskytuje informácie, môže byť považovaný tiež za zodpovedného za ich kvalitu a použitie. Preto sa budú poskytovatelia informácií možno zdráhať poskytnúť akúkoľvek informáciu, ktorá by sa mohla chápať ako rada presahujúca všeobecné informácie, zo strachu, že budú zodpovední za akékoľvek nepredvídané následky.

Vplyv daňovej politiky

Konečný zámer daňových úľav pre kapitálovo kryté, súkromne spravované dôchodkové systémy je podporou väčšieho objemu súkromného sporenia a prispievaním ku konečnej sume odmeniť súkromné sporenie s cieľom zabezpečiť v dôchodku vyššiu životnú úroveň. Účinnosť a náklady týchto nástrojov jasne závisia na tom, či sa zhromažďujú aj ďalšie úspory. Existuje mnoho rôznych faktorov, ktoré môžu ovplyvniť dôchodkové sporenie ľudí, ako napríklad poradenstvo finančného poradcu alebo podpora zamestnávateľa.

V tejto súvislosti si mnoho členských štátov myslí, že daňové úľavy hrajú dôležitú úlohu pri motivovaní jednotlivcov, aby vstúpili a zapojili sa do dôchodkových

systémov. Poskytovanie takejto daňovej úľavy môže byť drahé. Odhady Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) predpokladajú, že demografické zmeny síce budú znamenať zvýšenie daňových príjmov z dôchodkových príjmov pochádzajúcich z kapitálovo krytých systémov, náklady na daňové úľavy však naďalej presiahnu vyzbierané príjmy⁽⁴⁾.

⁴ Pablo Antolin, Alain de Serres a Christine de la Maisonneuvová (2004): *Long-term budgetary implications of tax-favoured retirement plans* (Dlhodobý dosah daňovo zvýhodnených dôchodkových programov na rozpočet), pracovný dokument ekonomického oddelenia č. 393, OECD.

Výhody daňových stimulov sú neisté

Neexistujú jasné dôkazy o tom, že by používanie daňových úľav povzbudzovalo občanov viac investovať do dôchodkov. Napríklad nie je jasné, či daňové podpory naozaj vytvárajú ďalšie úspory, alebo len jednoducho presmerujú existujúce. Ak sa úspory len presmerujú, sú daňové úľavy drahé a neúčinné, keďže podporujú úspory, ktoré by sa uskutočnili aj bez nich.

Ďalšou otázkou v súvislosti s daňovými úľavami je, komu prinášajú úžitok z hľadiska väčších stimulov a z hľadiska väčších úspor. Údaje z penzijného programu Spojených štátov 401(k) ukazujú, že osoby so stredným a nižším príjmom na stimuly sporenia reagujú skôr tvorbou úspor a osoby s vyšším príjmom premiestnením úspor⁽⁵⁾. Hoci to naznačuje, že daňové úľavy je lepšie zameriavať na osoby s nižším až stredným príjmom, údaje zo Spojených štátov, Spojeného kráľovstva a Kanady takisto ukazujú, že prijatie je lepšie u osôb s vyšším príjmom (pokiaľ ide o zapojenie sa a výšku príspevkov)⁽⁶⁾. Preto sa zdá, že koncep-

cia niektorých systémov daňových úľav uprednostňuje osoby s vyšším príjmom, pričom môže komplikovaný charakter daňových úľav spôsobiť zmätok. Navyše často len osoby s vyšším príjmom majú prístup k nezávislému finančnému poradenstvu a môžu tak plne využiť výhody daňovej úľavy.

Niektoré členské štáty ďalej zvyhodňujú osobné dôchodkové sporenie formou priamej štátnej podpory (napr. Nemecko a Rakúsko). Zodpovedajúce príspevky alebo výrazné podpory dôchodkových príspevkov umožňujú zamerať sa na osoby s nižším príjmom, ktoré si musia nasporiť viac. Pre malých sporiteľov môžu predstavovať omnoho lepšiu protihodnotu za vynaložené prostriedky. Takýto systém je tiež oveľa jednoduchší na pochopenie, preto by sa mohol zamerať na osoby bez finančného poradenstva.

Vzhľadom na nedostatok jasných dôkazov o fiškálnych stimuloch daňových úľav a vzhľadom na značné náklady verejných rozpočtov by mali členské štáty vyhodnotiť možnosti daňových úľav, najmä pokiaľ ide o ich vplyv na primeranosť a udržateľnosť dôchodkov.

⁵ Sheena S. Iyengar, Wei Jiang a Gur Huberman: *How much choice is too much?: Contributions to 401(k) retirement plans* [Koľko možností výberu je príliš veľa?: Príspevky do penzijného programu 401(k)].

⁶ Pablo Antolin, Alain de Serres a Christine de la Maisonneuvová (2004): *Long-term budgetary implications of tax-favoured retirement plans* (Dlhodobý dosah daňovo zvýhodnených dôchodkových programov na rozpočet), pracovný dokument ekonomického oddelenia č. 393, OECD, jún.

Potreba lepšieho dohľadu

Narastá trend presúvať riziko zo štátu na súkromné inštitúcie a jednotlivcov. Takáto stratégia vyzerá z finančnej stránky možno rozumne, ale v prípade problémov primeranosti môže zodpovednosť za záruku opäť padnúť na štát. Preto je potrebné dohliadať na vývoj kapitálovo krytých dôchodkov a na ich potenciálne účinky na primeranosť a získať viac porovnateľných informácií od členských štátov.

Pre rastúci význam súkromného dôchodkového zabezpečenia je potrebné skvalitniť nástroje ich dohľadu. V niektorých členských štátoch sa údaje analyzujú podľa rôznych kritérií, ale v iných členských štátoch je zber údajov a ich rozbor na horšej úrovni – najmä v krajinách, kde sa súkromné systémy zaviedli len nedávno. Na pochopenie plného vplyvu väčšieho spoľahnutia sa na súkromné dôchodkové úspory, najmä na odhad budúcich príjmov v dôchodku a na určenie skupín, ktoré si nesporia a budú mať v dôchodku možno nižšie príjmy, sú potrebné rozsiahle informácie. V súčasnosti sa nedajú presne porovnať rela-

tívne dopady jednotlivých politík v členských štátoch. Ich relatívne výhody zostávajú preto mierne nejasné. Krajiny by mohli ťažiť z rozsiahlejších a porovnateľnejších informácií, a tak lepšie pochopiť účinky svojich politík a v prípade realizácie ich lepšie vyhodnotiť.

Aby sa skvalitnil systém kapitálovo krytého dôchodkového zabezpečenia (najmä zákonných dôchodkových systémov), musí sa vynaložiť ešte veľa úsilia. Jednoznačne sa musí zlepšiť dohľad nad vývojom kapitálovo krytých dôchodkov a ich potenciálnymi účinkami na primeranosť. Musia sa vyvinúť nástroje na sledovanie budúceho pokroku a na lepšie posúdenie súčasnej situácie; potrebná je predovšetkým porovnateľnosť medzi krajinami a hodnovernosť údajov jednotlivých štátov (napríklad vyriešiť otázku krytia a duplicitného počítania jednotlivcov zúčastňujúcich sa v súkromných dôchodkových systémoch). Nezávislé zdroje údajov sú vo vývoji a získavajú sa najmä z úradu Eurostat a OECD (pozri tabuľku).

Zdroje harmonizovaných údajov zostávajú vo vývoji

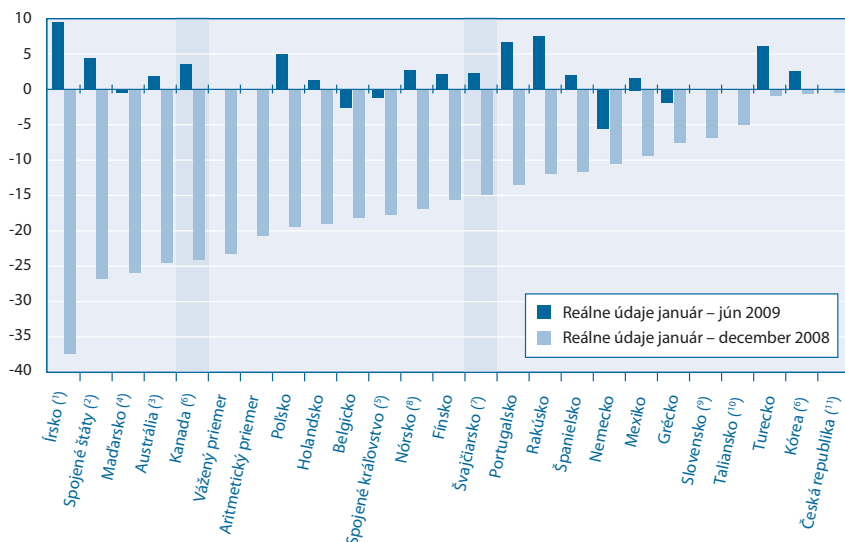
Zdroj	Dostupné údaje
Eurostat – európsky systém integrovanej štatistiky sociálnej ochrany (ESSPROS)	Dôchodkové výdavky sú rozdelené podľa typu vyplácaných príspevkov a príspevky podľa typu príspevku (zamestnanec, vláda, zamestnanci). http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/introduction/social_protection
Eurostat – štruktúrna podniková štatistika (SBS)	Zamestnanecké programy (okrem Španielska a Portugalska, kde štatistické údaje obsahujú zamestnanecké a individuálne systémy) podľa premenných o počte členov, demografii dôchodkového fondu a premenných o účtovníctve, internacionalizácii a zamestnaní. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/data/database
Eurostat – štatistika EÚ o príjmoch a životných podmienkach (SILC)	Analýzy čistých príjmov (vrátane všetkých druhov dôchodkových príjmov a pozostalostných dávok) a premenných o osobných súkromných dôchodkoch. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/introduction/income_social_inclusion_living_conditions
OECD – celosvetová štatistika dôchodkového zabezpečenia (GPS)	Kapitálovo kryté dôchodkové systémy vrátane kapitálovo krytých a podnikových dôchodkových programov a zmluvy o dôchodkovom poistení, ktoré súvisia s pracoviskom alebo ku ktorým sa prístupuje priamo na maloobchodných trhoch (osobné dôchodkové systémy). Zahrnuté sú aj povinné a dobrovoľné dohody. Údaje pokrývajú programy, kde dôchodky vyplácajú subjekty súkromného sektora (podľa OECD klasifikované ako súkromné dôchodkové systémy) a tiež programy, kde dôchodky vyplácajú subjekty verejného sektora. www.oecd.org/daf/pensions/gps
OECD – prieskum EÚ 2007	Poskytuje údaje niektorých členských štátov o distribúcii členov podľa stavu (aktívni, neaktívni členovia a dôchodcovia) a podľa príjmových kategórií (napr. podpriemerná mzda, jedna až dve priemerné mzdy, viac ako dve priemerné mzdy), vekových kategórií a pohlavia. http://www.oecd.org/document/8/0,3343,en_2649_34111_38958856_1_1_1_1,00.html#contents

Vplyv krízy

Nižšie uvedený graf znázorňuje rastúci význam sporiacich systémov v celkovom dôchodkovom balíku podľa predpokladov členských štátov v čase prijatia správy (apríl 2008), na základe ktorej bola

táto brožúra vypracovaná. Zobrazuje predpokladaný vývoj krytia a podielu dôchodkového príjmu sporiacich systémov do roku 2050 v jednotlivých členských štátoch.

Reálna návratnosť investícií dôchodkových fondov vo vybraných krajinách OECD

(1) Údaj o miere návratnosti investícií za obdobie január – jún 2009 je odhad OECD.

(2) Odhady sa vzťahujú aj na osobné dôchodkové účty (IRAs).

(3) Údaje sa týkajú subjektov, ktoré reguluje APRA (Austrálsky regulačný orgán), s viac ako štyrmi členmi a celkovými aktívmi najmenej 50 miliónov AUD.

Návratnosť aktív bola vypočítaná ako čistý príjem po zdanení delený priemernými aktívami za dané obdobie.

(4) Údaje sa vzťahujú na povinné dôchodkové fondy. Hodnota nominálnej návratnosti dobrovoľných dôchodkových fondov je 4,63 % (- 10,67 % pre rok 2008).

(5) Údaj o miere návratnosti investícií za obdobie január – december 2008 je odhad OECD.

(6) Údaje sa vzťahujú na obdobie január – marec 2009.

(7) Údaje sa vzťahujú na obdobie január – august 2009.

(8) Údaje sa vzťahujú na výber najväčších súkromných a komunálnych dôchodkových fondov, ktoré spravujú približne 80 % celkových aktív.

(9) Údaje sa vzťahujú na druhý dôchodkový pilier. Hodnota nominálnej návratnosti tretieho piliera dôchodkových fondov je - 0,16 % (- 1,93 % pre rok 2008).

(10) Údaje sa vzťahujú na zmluvné dôchodkové fondy. Hodnota nominálnej návratnosti otvorených dôchodkových fondov je 3,0 % (- 14,0 % pre rok 2008).

(11) Odhadované údaje. Čistá návratnosť pre investorov činí 0,34 % pre rok 2008 po poskytnutí dodatočných prostriedkov od správcov fondu.

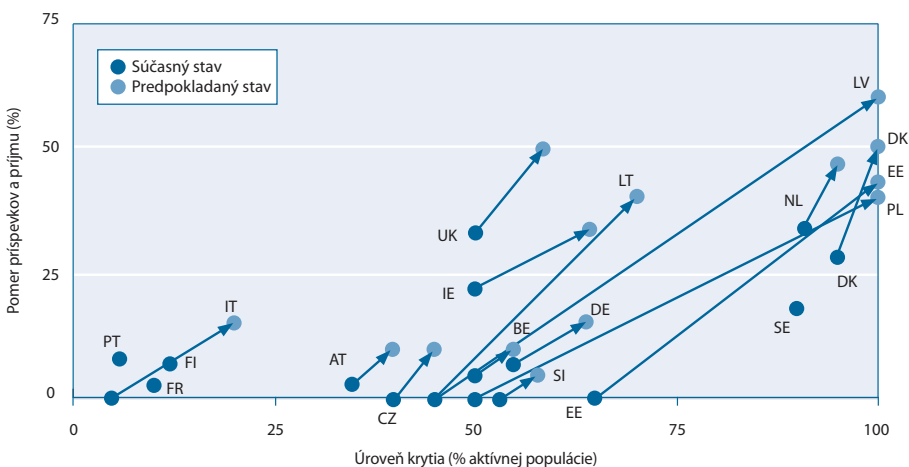
Zdroj: OECD Global Pension Statistics (Celosvetová štatistika dôchodkového zabezpečenia) a odhady OECD

Pre náhle prepuknutie nebývanej finančnej krízy na jeseň v roku 2008 a následný hospodársky pokles utrpeli kapitálovo kryté dôchodkové systémy výrazný pokles úctovnej hodnoty aktív, z čoho sa ešte musia spamätať. Ako znázorňuje graf OECD uvedený vyššie, európske dôchodkové fondy mali už k novembru 2008 negatívnu návratnosť svojich investícií vo výške 15 až 35 %.

Následný prudký hospodársky pokles a rýchlo rastúca nezamestnanosť zma-

riili nádejné očakávania, že rýchly rast umožní aktívnym zárobkovo činným osobám vytvoriť ďalšie kapitálovo kryté dôchodky pre seba a súčasne financovať dôchodky svojich rodičov a starých rodičov. Mnoho ambicióznejších krajín muselo prehodnotiť svoje plány a dočasne presunúť časť príspevkov z kapitálovo krytého systému naspäť do priebežného dôchodkového systému. Tým sa predĺžila doba tvorby dôchodkových fondov.

Budúci vývoj krytia a podielu dôchodkového príjmu z kapitálovo krytých systémov; štylizované znázornenie

Závery

Rozšírenie sporiaceho súkromného dôchodkového zabezpečenia, ktoré dopĺňa priebežný zákonný dôchodkový systém, inovovalo a možno posilnilo schopnosť mnohých členských štátov zabezpečiť primerané a udržateľné dôchodky. Keďže koncepcie dôchodkových systémov v niektorých členských štátoch nie sú ani dokončené, ani úplne optimálne, existuje veľký priestor na zlepšenie celkovej výkonnosti dôchodkových fondov, ktoré sú nástrojmi sociálnej ochrany. Kríza navyše odhalila zraniteľnosť kapitálovo krytých systémov voči nestálosti finančných trhov a zdôraznila potrebu, aby tvorcovia politiky, regulačné orgány a orgány dohľadu podporovali obozretnejšie spravovanie dôchodkových úspor ľudí. Vzhľadom na veľký rozsah utrpených strát a vzhľadom na ešte rozdielnejšie schopnosti pohlcovať otrasy sú rozdiely v koncepcii dôchodkových fondov a investičných stratégiách veľmi podstatné. Z rozdielneho vplyvu krízy v jednotlivých štátoch Únie možno vyvodiť závery, z ktorých sa treba poučiť. Poukazujú na to,

ako možno kapitálovo kryté dôchodkové systémy skvalitniť a ako nájsť pre sporiteľov na dôchodok kvalitnejšiu a lepšiu rovnováhu medzi rizikom, istotou a primeranosťou. V tejto súvislosti sa v niektorých členských štátoch objavuje nová agenda, ktorej obsahom sú potrebné zmeny kapitálovo krytých systémov a rýchle dokončenie nedoriešených častí nových povinných systémov – napríklad pokiaľ ide o istejšie štandardné možnosti, prechod na bezpečnejšie sporenie v období pred odchodom do dôchodku (tzv. „life-styling“), stanovenie maximálnej výšky poplatkov, pravidlá ročnej renty, fáza vyplácania a schopnosť pohlcovať otrasy. Vyriešenie týchto otázok bude dôležitou súčasťou opätovného vybudovania a udržania dôvery v kapitálovo kryté, súkromne spravované dôchodkové systémy. Kríza okrem iného poukázala aj na to, že opatrenia na stabilizáciu finančných trhov budú musieť zahŕňať aj fondy, ktoré sú významnými aktérmi. V tejto a tiež v iných oblastiach je potrebná lepšia regulácia s prípadným európskym rozmerom.

Ďalšie informácie	
Generálne riaditeľstvo pre zamestnanosť, sociálne veci a rovnaké príležitosti	http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=443&langId=sk
Úplná správa Výboru pre sociálnu ochranu	http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=752&langId=sk&moreDocuments=yes
Výbor pre sociálnu ochranu	http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=758&langId=sk
OECD	http://www.oecd.org/home
Eurostat	http://epp.eurostat.ec.europa.eu
Dolceta	http://www.dolceta.eu

Európska komisia

Súkromné dôchodkové systémy. Ich úloha pri zabezpečení primeraných a udržateľných dôchodkov

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie

2010 – 26 s. – 14,8 x 21 cm

ISBN 978-92-79-15198-9

doi:10.2767/1399

Reformy dôchodkových systémov pokračujú. Členské štáty stoja pred problémom starnúceho obyvateľstva, čo pre súčasné dôchodkové systémy predstavuje významnú záťaž. Táto brožúra sa venuje rastúcemu významu kapitálovo krytých dôchodkových systémov, ktoré sú spravované súkromnými subjektmi.

Ako získať publikácie EÚ

Bezplatné publikácie:

- prostredníctvom webovej stránky EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- na zastúpeniach alebo delegáciách Európskej komisie.
Ich kontaktné údaje nájdete na <http://ec.europa.eu> alebo si ich môžete vyžiadať faxom na číslo +352 2929-42758.

Platené publikácie:

- prostredníctvom webovej stránky EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Predplatné (napr. ročné série *Úradného vestníka Európskej únie*, zbierky rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie):

- prostredníctvom obchodných distribútorov Úradu pre vydávanie publikácií EÚ (http://publications.europa.eu/others/agents/index_sk.htm).

2010
Európsky rok
boja proti
chudobe
a sociálnemu vylúčeniu

www.2010againstopoverty.eu

Zaujali vás **publikácie** Generálneho riaditeľstva pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovnaké príležitosti?

Na adrese

<http://ec.europa.eu/social/publications>

Na adrese <http://ec.europa.eu/social/e-newsletter> sa zároveň sa môžete zaregistrovať a odoberať bezplatný elektronický bulletin Európskej komisie *Social Europe e-newsletter*.

<http://ec.europa.eu/social/e-newsletter>

<http://ec.europa.eu/social>

www.facebook.com/social europe

Úrad pre publikácie

ISBN 978-92-79-15198-9

9 789279 151989